

Στο σημείο της δολοφονίας στήθηκε το 1921 αναθηματική στήλη φιλοτεκνημένη από τον αρχιτέκτονα φίλο του Δραγούμη, Αριστοτέλη Ζάχο. Το 1923 το μνημείο καταστράφηκε από φανατικούς βενιζελικούς.

«Αυτός είναι, πιάστε τον και σκοτώστε τον...»

Μικρό χρονικό της δολοφονίας του Ιωάννη Δραγούμη

Του ΝΟΝΤΑ ΤΣΙΓΚΑ*

Ο Ιωάννης Δραγούμης, ύστερα από 23 μήνες «εξορίας» στο Αιόκειο της Κορονηάς και εκτοπισμό επτά μηνών στη Γλώσσα της Σκοπέλου, βρίσκεται στην Αθήνα και προετοιμάζεται για τις επικείμενες βουλευτικές εκλογές. Από πολλούς προαλείφεται ως ο μελλοντικός αρχηγός της «Ηνωμένης Αντιπολιτεύσεως».

Το μεσημέρι της 31ης Ιουλίου 1920, το ανοικτό μούρο φορντ του Δραγούμη με οδηγό και μοναδικό επιβάτη εκείνον κινείται από την Κηφισιά με προορισμό τα γραφεία της «Πολιτικής Επιθεώρησης». Σπεύδει εκεί προκειμένου να συντάξει άρθρο για την κατάδικα της δολοφονίας απόπειρας κατά του Βενιζέλου που είχε λάβει χώρα την προηγούμενη μέρα. Τέσσερις μέρες νωρίτερα ο ίδιος είχε δημοσιεύσει στην «Καθημερινή» το άρθρο «Ο εξαγγελισμός αδύνατος», με το οποίο ασκούσε σφοδρή κριτική στον Βενιζέλο ενόψει της «θνησιμίας» όπως αποδείχτηκε – Συνθήκες των Σαβρών που ήδη αναμείζονται ως τρόπαιο νίκης σε μια απόπειρα να γείρει αποφασιστικά την εκλογική ζυγαριά...

Το μικρό αμάδι ακινητοποιείται στη Βασιλίσσης Σοφίας από το μπλόκο των βενιζελικών μπροστά στην έπαυλη Θών. Μερικοί επιτίθενται στον Δραγούμη. Ένας από αυτούς τον χτυπάει με ρόμβο (ή ξιφολόγχη) στο κεφάλι, ενώ άλλοι τον γρονθοκοπούν και τον κατεβάζουν από το αυτοκίνητο. Κάποιος, με μια ξιφολόγχη, που αποσιτά από το όπλο ενός χωροφύλακα, λογχίζει επανειλημμένως από πίσω, στο κορμί και στα πόδια, τον Δραγούμη. Δεν είναι άλλος από τον υποπρόξενο Βασίλειο Αντωνιάδη, που λίγο νωρίτερα φωνάζαν «Ο Δραγούμησι! Αυτός είναι, πιάστε τον... και σκοτώστε τον. Εγώ είμαι ο Αντωνιάδης ο υποπρόξενος, διατάσσω εγώ ο Αντωνιάδης και καταγγελάτε με». Τη σκηνή παρακολουθούν αμέτοχοι κάτοικοι αδιαιμάκτου της Χωροφυλακής. Ο Δραγούμης μπορεί να σκεφτείται την ώρα εκείνη κάτι που είχε σημειώσει παλαιότερα στα τετράδιά του:

«Τις ώρες 3 έως 5 το πρωί είναι ή ώρα που πεθαίνουν οι περισσότεροι άρρωστοι άνθρωποι. Μένω μ' άρρωστοι να πεθάνω το μεσημέρι».

Ο περιβόητος δικαστής των Τετάρτων Αριστείδης Παύλος Γύπαρης τραβεί από τον όλο τον αμόλυπτο Δραγούμη και τον οδηγεί στο γραφείο του. Θα τηλεφωνήσει στον αντιπρόεδρο Εμμανουήλ Ρέπουλη, ενώ θα έχει και σύντομο συζήτηση με τον Εμμανουήλ Μπενεκάκη που «συμβάινει» να παρίσταται εκεί κατά τη μοιραία στιγ-

Ο Ιωάννης Δραγούμης.

Κάποιος, με μια ξιφολόγχη, λογχίζει επανειλημμένως από πίσω, στο κορμί και στα πόδια, τον Δραγούμη. Βασιλίσσης Σοφίας, μεσημέρι της 31ης Ιουλίου 1920...

μή. Ένα μικρό άγημα οκτώ «Γυπαραίων» με επικεφαλής έναν λοχία διατάσσεται να οδηγήσει τον Δραγούμη στο Φρουραρχείο. Υστερα από λίγο η εντολή αυτή αποκτά τα πραγματικά της χαρακτηριστικά. Δεν θα αρτησιάζουν να ακουστούν τα: «Άλι!», «Εδώ στάσου!», «Σκοπεύσατε!», «Παρ!». Πρώτα κάποιος διαταγμένος, ένας πυροβολισμός που βρίσκει στόχο και αμέσως μετά η ομοβροντία, οι χαριστικές βολές και μερικοί λογχισμοί.

Ο νεκρός θα αφεθεί να κείταται, εκεί μέσα στον δρόμο, για ώρα πολλή ώσπου να οδηγηθεί στο νεκροκομείο του Α' Κοιμητηρίου Αθηνών. Κάποιοι περαστικοί κοντοστρέκονται. Ένας κλωτσάει και φτύνει το πτώμα. Η οικογένεια του Δραγούμη θα πληροφορηθεί, σχεδόν μεσάνυχτα, από κάποιον αγγελιαφόρο λοχαγό πως ο Ιωάννης είναι νεκρός και ότι μπορούσαν να τον κηδεύσουν σε στενό οικογενειακό κήφο μεταξύ 7 και 8 το πρωί. Οι φίλοι, που θα προστρέξουν να ετοιμάσουν τον νεκρό Δραγούμη, θα τον βρουν, σύμφωνα με το συγκεκριμένο υλικό της δικογραφίας, «πεταμένο σε μια γωνία σαν σκυλί, χωρίς κανένα σκεπάσμα, θεογμένο να κολλήσει στο έδαφος». Στον φιλοβενιζελικό Όπλο τις επόμενες μέρες θα δημοσιευθούν πλήθος από ανακριβείς και ψευδή γύρο από τα πραγματικά περιστατικά. Αλλά ο Δραγούμης φέρεται να τραβεί περιστροφή και να πυροβολεί στον αέρα για εκφοβισμό, αλλά να αρπάζει το όπλο ενός από τους στρατιώτες και να τον πυροβολεί, αλλά ότι προσπάθει

να αποδράσει τρέκοντας κ.λπ...

Η Πηνελόπη Δέλτα αιθώς μνημονεύει με τρεις λέξεις στις ενόψεις της το γεγονός: «Σκότωσαν τον Δραγούμη». Όμως –ως συνεπής «αγογράφος» του Βενιζέλου– μας πληροφορεί ότι αυτός με την επιστροφή του στην Αθήνα επιδίωξε να συλληφθούν οι φονείς του Δραγούμη, δηλαδή οι... οκτώ στρατιώτες του αποσπάσματος που είχαν ήδη φραγευθεί στην Κρήτη. Αυτοί θα είναι οι μόνοι που θα δικασθούν και θα φυλακισθούν μέχρι το 1924, οπότε θα τους δοθεί αμνηστία. Ο Εμμανουήλ Μπενεκάς, ο Παύλος Γύπαρης και άλλοι θα παραπεμφθούν σε δίκη ως ηθικοί αυτουργοί. Μαζί και ο Αντωνιάδης που θα συλληφθεί στη... γαλλική πρεσβεία της Κωνσταντινούπολης, όπου είχε καταφύγει. Όλοι τους θα αθωωθούν με βούλευμα.

Ο Γύπαρης ζήτησε από αυτότη μάρτυρα της δολοφονίας να μην καταθέσει στο δικαστήριο όσα είχε δει λέγοντάς του πως ο Δραγούμης είχε προβάλλει αντίσταση και είχε βρούει τον Βενιζέλο. «Σκοτώθηκε ένα τέρας. Δεν χρειάζεται τώρα να πάρεις στον λαμό σου αθώους ανθρώπους», του είπε. Ο ίδιος όμως, το 1922, ζήτησε να εναντιωθεί, με επιστολή του, από τον Βενιζέλο να μεσολαβήσει-παρέμβει σχετικά με την επικείμενη δίκη: «Ελπίζω αν αλλάξει ο χαρακτήρισμός του βουλεύματος και προσδιοριστεί η δική της Χαλκίδα πως θα σωθώμεν»...

Η «Νεκρική Ωδή»

Στο σημείο της δολοφονίας στήθηκε το 1921 αναθηματική στήλη φιλοτεκνημένη από τον αρχιτέκτονα φίλο του Δραγούμη, Αριστοτέλη Ζάχο. Το 1923 το μνημείο καταστράφηκε από φανατικούς βενιζελικούς. Ο Διαχασμός είχε δρόμο ακόμα πολύ να διανύσει στην Ελλάδα. Κατά την αναστήλωση του μνημείου την ίδια χρονιά διαπιστώθηκε ότι ολόκληρη η επιγραφή είχε βανδαλιστεί αγρίως με σμίλη. Χρειάστηκε να περιμένει την «αποκατάσταση» της 50 χρόνια (1972). Πάνω της τώρα είναι γραμμένοι οι τέσσερις τελευταίοι στίχοι της «Νεκρικής Ωδής», ποιήματος που ο Κωστής Παλαμιάς ολοκλήρωσε στις 8 Αυγούστου 1920 και αφιέρωσε στη μνήμη του Ιωάννη Δραγούμη: «Λευκή, ας βάλει όπου έπεσε, κολόνα, / (Πιάς έπεσε, γραφή να μην το λέει...) / Λευκή, με τις Πατρίδες την εκόνα, / Μόνο εκείνη ταυριάζει να σε κλαίει, / βουβή, μαρμαρωμένη να σε κλαίει».

* Από τις εκδόσεις Πατάκη, το 2021, έχουν εκδοθεί «Το "κρυμμένο" ημερολόγιο, Οκτ. 1912 - Αυγ. 1913», του Γ.Δ. με εισήγηση-επιμετρο-επιμελοσκόλιο του Νώντα Τσίγκα.